

Царски орел *Aquila heliaca*

Описание на вида

Редовно отбелязван по време на миграция (април, септември). Най-често се касае за млади птици. Новите методи на проследяване на предвижванията при този вид, потвърждават тезата, че в определени периоди птиците се задържат дълго време в даден район. Наблюдавани са и птици, летящи съвместно с ята от бял щъркел.

Сн. Чавдар Николов, БДЗП

Степен на проученост, обзор на наличната информация и принос на проекта

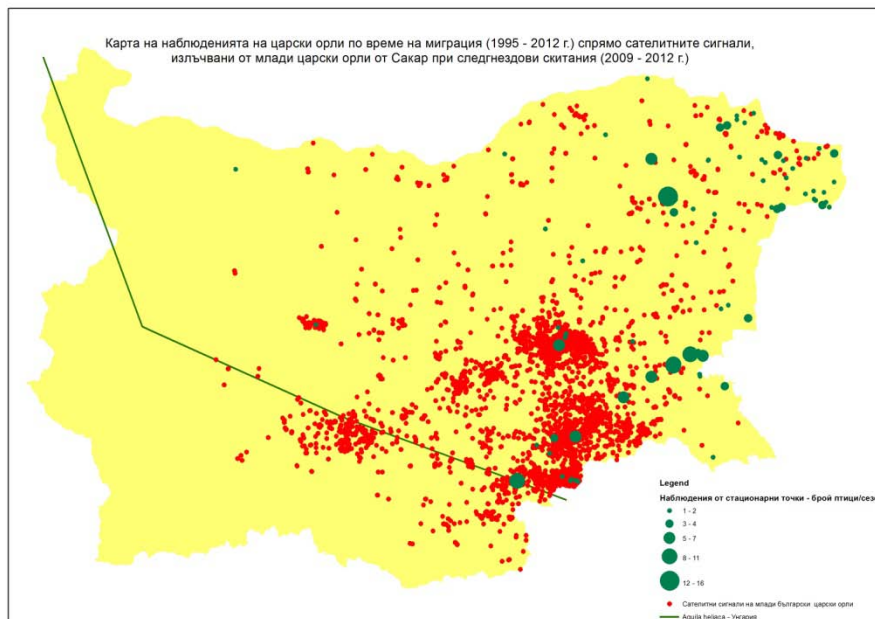
В България миграцията е целенасочено проучвана след 1977 г. (Laine, 1978). Пролетния прелет е от втората половина на февруари до края на март, а есенният – от началото на септември до края на ноември (Симеонов и др., 1990). По-добре е проучена есенната миграция на вида. В периода 1979 до 2003 г. (с изключение на 1994, 1995, 1997 и 2000 г.) е наблюдаван прелет в района на Атанасовското езеро, като за 24-годишния период са регистрирани числености до 417 (1979 г.) индивида за миграционен сезон (Michev et al., 2011). В 4 от годините на проучване не са регистрирани царски орли. Според това проучване царският орел прелита през района от втората десетдневка на септември до края на октомври. През 1997 г. при целево проучване на есенната миграция в района на местността „Пода“ в източната част на Мандренското езеро е наблюдаван 1 царски орел за миграционния сезон (НБОИ, 2012). През същата година на Атанасовско езеро не е провеждано проучване на есенната миграция. В района на Балчик през 2003 г. при целенасочено проучване на миграцията, свързано с намерения за развитие на ветропаркове, за един миграционен сезон са установени да прелитат 3 индивида (НБОИ, 2012). През есента на 2004 г. в рамките на целенасочено проучване на есенната миграция в Източна България, паралелно на 9 наблюдателни точки за целите на Natura 2000, миграция на царски орли е установена в района на Добруджа при Българево (3 индивида), Балчик (2 инд.), Рогачево (1 инд.), в Източна Стара планина – при селата Баня (3 инд.) и Паницово (1 инд.), в района на Созопол при село Равадиново (4 инд.) и в Странджа при Малко Търново (2 инд.) (BSPB, 2005). При това проучване е установено, че през 2004 г. царски орли са наблюдавани в целия период от 11 август до 20 октомври. През 2005 г. при проучването на есенната миграция в Източна България паралелно на 9 наблюдателни точки, царски орли са установени в района на Добруджа при Безводица (1 инд.) и Ефрейтор Бакалово (наблюдателна точка Суха река) (3 инд.), в района на Провадия (2 инд.) и Атанасовско езеро (5 инд.). През 2005 г. царски орли са наблюдавани от 23 август до 24 октомври. В периода от 2006 до 2010 г. започват да се провеждат проучвания на миграцията на птиците във връзка с инвестиционни интереси за изграждане на ветрогенератори, като проучванията са съсредоточени основно в Добруджа. При тези проучвания царски орли са наблюдавани при Българево, Каварна, Хаджи Димитър, Селце, Могилище, Шабла, Василево, Люляково, Телериг, Росица, Александрия, Добрин, Стан, Мировци, като най-голям брой мигриращи птици са установени през 2009 г. при Мировци – 16 индивида за миграционния сезон (Герджиков, Илиев, 2010). В периода 2008 – 2009 г. проучвания на есенната миграция са осъществени и по поречието на река Дунав и Дунавската равнина, като един царски орел е наблюдаван да прелита в района на село Иваново (в Защитена зона „Ломовете“) (НБОИ, 2012).

В Световния справочник на миграционните пътища на грабливите птици (Zalles, Bildstein, 2000) като места с миграция на царски орли, освен Атанасовско езеро, са посочени Малко Търново, курорта Албена, нос Калиакра, Ломовете, Пловдив, Софийската котловина, Радовец, долното течение на река Арда.

Извън посочените по-горе райони, при случайни наблюдения на птици, царски орел по време на есенна миграция е наблюдаван при Дюлинския проход (2006 г.), Розино (2008 г.), и Тополчане (2001 г.) (НБОИ, 2012).

През пролетта на 2005 г. при паралелните проучвания на пролетната миграция в Добруджа са наблюдавани само 2 царски орела - при село Кремена - 1 индивид и при Провадия – 1 индивид. В периода на интензивни проучвания на миграцията в Добруджа, поради засиления инвеститорски интерес за изграждане на ветрогенератори, мигриращи царски орли са установени при Бежаново (1 инд. през 2007 г.), Люляково (4 инд. през 2010 г.), Василево (1 инд. през 2010 г.), Суворово (2 инд. през 2010 г.), Преселка (2 инд. през 2009 г.), Александрия (2 инд. през 2010 г.) и Добротич (1 инд. през 2010 г.). При случайни наблюдения през пролетния период мигриращи царски орли са наблюдавани само в Източна България – в района на Бургаските езера (2012 г.), Карнобат (2008 г.), Добруджа (2009 г.), езерото Сребърна (1993 г.) и в района на Търговище (1990 г.) (НБОИ, 2012)

В периода 2009 г. – 2013 г. се осъществява сателитно проследяване на млади царски орли от българската популация в Сакар, като е установено, че младите птици скитат интензивно след като напуснат гнездата. От една страна те се придържат около гнездовите райони, но също така предпочитат да се задържат в района на Добруджа, където се хранят, както в периода на есенната, така и в периода на пролетната миграция. Тези райони са добре дефинирани (фиг. 67). Възможно е голяма част от наблюдаваните в Добруджа млади птици да са на практика български птици от популацията в Сакар. Все пак не може да се твърди, че всички наблюдавани през периода на миграция птици са български. Има и типични мигранти. Например унгарски царски орел със сателитен предавател е регистриран по време на есенна миграция да прелита през Западен Балкан, Софийското поле и долината на Марица (фиг. 70).

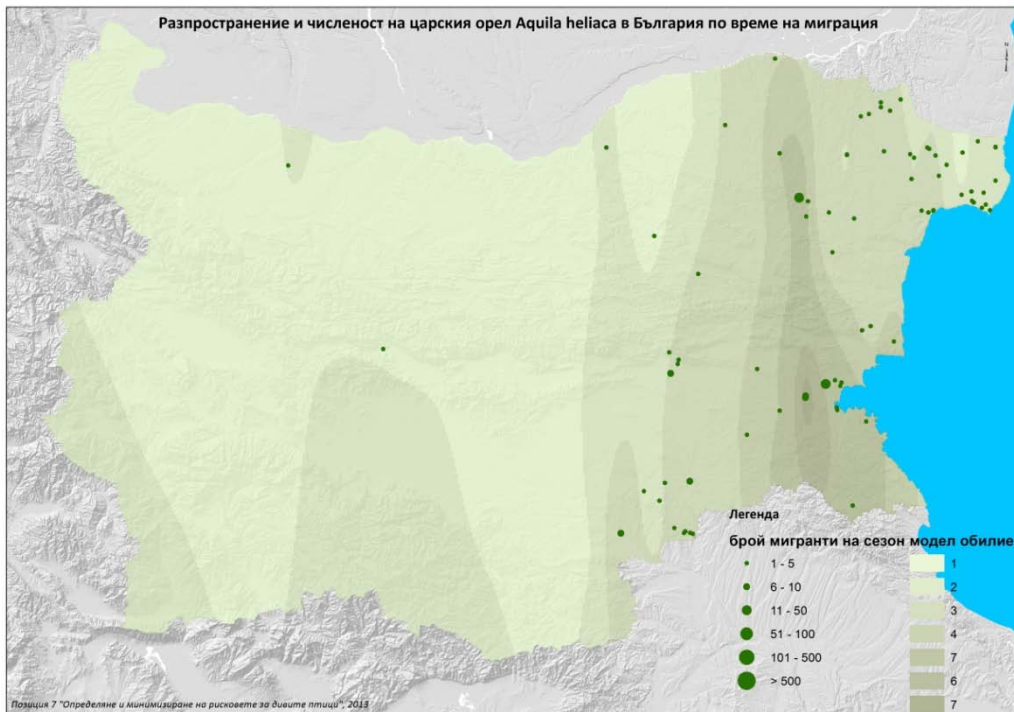
Фиг. 70 Движение на български млади царски орли със сателитни предаватели в България по време на есенна и пролетна миграция в периода 2009 – 2013 г. и на унгарски царски орел със сателитен предавател през България по време на есенна миграция

В резултат на проучването на есенната и пролетната миграция в рамките на проекта „Минимизиране на рисковете за дивите птици“ в Северна България през 2011 г. са наблюдавани 10 индивида, от които 9 са наблюдавани на 3 от постоянните наблюдателни точки и 1 – на временната наблюдателна точка при село Сърнино (фиг. 68). По време на есенната миграция 2012 г. на наблюдателните точки в Южна България са регистрирани 36 индивида. Птиците са наблюдавани на точките Атанасовско езеро, Ветрен, Равнец, Суходол, Александрово и Любимец като най-високата численост е при Ветрен – 11 индивида. Шест царски орела са наблюдавани в Добруджа – по 1 индивид на Дуранкулак и Гешаново и по 2 на Пленимир и Росеново.

Фиг. 71 Царски орел, наблюдаван на временната наблюдателна точка Сърнино в Добруджа през есента на 2011 г. (сн. Чавдар Николов)

По време на пролетната миграция 2012 г. са наблюдавани 32 индивида, от които 28 в Южна България и 4 – в Добруджа. Най-голям брой мигранти са наблюдавани при Равнец в Южна България – 10 индивида. На съседните точки – Суходол и Ветрен, при Александрово и Гранитово също са наблюдавани мигриращи царски орли. В Добруджа царски орли са наблюдавани в района на Преселенци, Гешаново и Пленимир. Възможно е част от регистрираните птици да са скитащи, неразмножаващи се индивиди.

Фиг. 72 Разпространение и численост на царския орел в България по време на миграция на база на наличната информация

Характеристика на миграцията

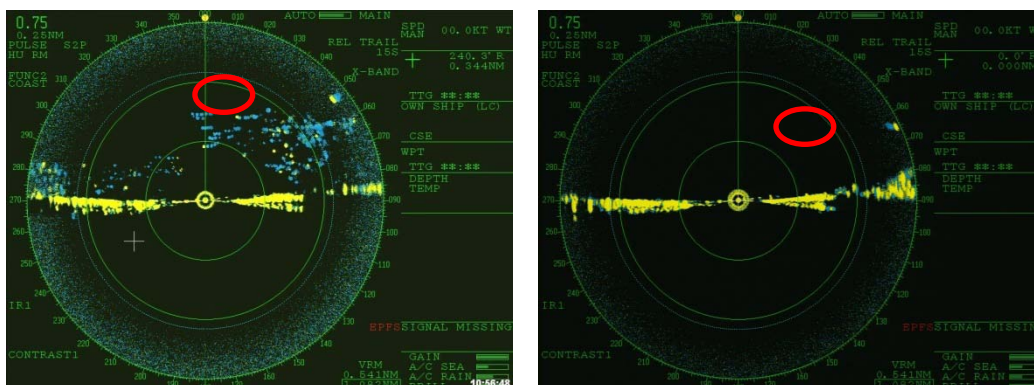
По време на пролетна миграция през България са установени да прелитат до 32 царски орли, а по време на есенна миграция – до 36 (2012 г.). Видът е регистриран основно в Добруджа, Бургаския регион и в Южна България в района на Западна Странджа. В указаната численост са включени само птици, които със сигурност не гнездят в района на наблюдателните точки. На базата на сателитни проучвания в периода 2009 – 2012 г. с голяма степен на вероятност може да се предположи, че голяма част от птиците, наблюдавани по Черноморието, всъщност са български птици, осъществяващи следгнездови скитания (фиг. 67). Това означава, че тези птици не просто минават през районите, където са наблюдавани, а се установяват там да стационарират (ловуват, почиват, нощуват). Сателитните проследявания доказват това. Освен българските птици има обаче и типични мигранти, като със сигурност е доказано, че унгарски царски орли прелитат през България. Маркираната птица е преминала през Горнотракийската низина. Това означава, че не всички птици, наблюдавани в Горнотракийската низина сред гнездовия период, са от българската популация, но няма начин това да се разбере със сигурност. Като цяло може да се обобщи, че Черноморското крайбрежие и Горнотракийската низина са основните места, където видът се среща по време на есенна миграция. По време на пролетна миграция значението на Горнотракийската низина не е известно, но Добруджа и районът на Бургас са места където видът се наблюдава най-често.

През пролетта активни прелети на царски орли са наблюдавани през втората половина на април и началото на май, а през есента се наблюдават от средата на август до средата на октомври. По време на есенна миграция най-много птици са наблюдавани в часовете преди обяд и по обяд. Ако става въпрос за птици, които скитат в района в търсене на

храна, това съвпада с периода, когато те изпитат и активно търсят място за ловуване. Царските орли са наблюдавани да летят в много широк височинен диапазон – от 60 до 1000 м. Все пак най-много птици са регистрирани на височина между 100 и 200 м. Сателитните проучвания на млади царски орли, показват с голяма достоверност местата, където тези птици се задържат да ловуват. За типичните мигранти се знае малко. В Приморска Добруджа при Българево (2004 г.) и при Дуранкулак (2011 г.) са наблюдавани ловуващи царски орли, които са кацали в нивите през деня.

В заключение може да се обобщи, че е трудно у нас да се разграничат птиците, които ползват дългосрочно определени райони за набавяне на храна от типичните мигранти, които само преминават. Затова се говори по-скоро за присъствие в района, отколкото само за преминаване. В този смисъл се оказва, че Източна България и Черноморското крайбрежие са по-важни за царския орел, отколкото би следвало, ако видът само преминава от там.

Радарно проучване на миграцията – регистрирани сигнали

Фиг. 73 Прелитащи царски орли, засечени с радар